

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Hartel terminal, Maasvlakte – Rotterdam

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

21 december 2016 / projectnummer: 3158

1. Hoofdpunten van het milieueffectrapport (MER)

HES International B.V. (hierna HES) wil een nieuwe terminal, de 'Hartel terminal' genaamd, bouwen en exploiteren in de Mississippihaven op de Maasvlakte¹ te Rotterdam. Het Havenbedrijf legt de kades aan. De nieuwe terminal maakt de opslag van 1,2 miljoen m³ netto aan minerale oliën en gerelateerde producten mogelijk. De doorvoercapaciteit bedraagt circa 66 miljoen ton per jaar. Voor de besluitvorming over de omgevingsvergunning voor de nieuwe terminal wordt een procedure voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben hun taak als bevoegd gezag gedelegeerd aan DCMR Milieudienst Rijnmond.

De Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie')¹ geeft in dit advies aan wat de reikwijdte en het detailniveau dienen te zijn van het op te stellen MER. Zij beschouwt de volgende informatie als essentieel voor het meewegen van het milieubelang in een besluit over de Hartel terminal en de kades, en daarmee als relevante informatie voor het MER:

- Een technische beschrijving van de opslagtanks en de benodigde infrastructuur en voorzieningen, inclusief de beschrijving van de BBT+ maatregelen in het zogenaamde Plus-alternatief;
- Een kwantitatieve beschrijving van de milieueffecten van alle alternatieven en mitigerende maatregelen. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de milieuaspecten luchtkwaliteit (emissies en immissies), geur, geluid en externe veiligheid;
- Een beschrijving van de gevolgen voor beschermde natuurgebieden (waaronder Natura 2000-gebied Voorne's Duin) en voor beschermde soorten;
- Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling vormen van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op het rapport "Mededeling voor de Hartel terminal, Maasvlakte - Rotterdam" van 8 september 2016 (hierna 'de Mededeling')². Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in de Mededeling voldoende aan de orde komen.

¹ De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie m.e.r. en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt via de link [3158](#) of door dit nummer op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

² De notitie van 18 november 2016 waarin drie wijzigingen ten opzichte van de Mededeling worden beschreven heeft de Commissie ook meegenomen bij haar advisering.

2. Achtergrond en besluitvorming

2.1 Achtergrond

Beschrijf in het MER de achtergrond van het voornemen. Ga daarbij in op de marktvraag naar de verschillende 'clean petroleum products'. Geef ook zoveel mogelijk aan waar welke producten naar verwachting worden afgezet.

2.2 Beleidskader en wet- en regelgeving

Op bladzijde 11 en 12 van de Mededeling is het beleidskader beschreven. De Commissie adviseert om ook in te gaan op het geurbeleid zoals verwoord in 'Geuraanpak kerngebied Rijnmond' uit 2005 en op het beheer- en ontwikkelplan rijkswateren (BPRW).

3. Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Alternatieven

In de Mededeling staat dat een Basisalternatief en een Plusalternatief wordt uitgewerkt. Het Basisalternatief gaat uit van conventionele BBT technieken (beste beschikbare technieken) zoals omschreven in o.a. de Europese BREF's³. In het Plusalternatief worden, volgens de Mededeling, technisch haalbare opties beschouwd (BBT+ maatregelen) waarmee een betere milieuprestatie geleverd kan worden en tegelijkertijd een haalbare businesscase voor de initiatiefnemer gehandhaafd blijft.

De Commissie adviseert om het 'Basisalternatief' en het 'Plusalternatief'⁴ uit te werken zoals voorgesteld in de Mededeling, met daarbij aandacht voor maatregelen om damp- en geuremissies maximaal te beperken, benodigde veiligheidsmaatregelen hierbij en maatregelen om water- en bodemverontreiniging te voorkomen. Bij het Plusalternatief moeten in ieder geval alle maatregelen worden beschreven waarbij zo min mogelijk verontreinigende stoffen vanuit de terminal in de lucht terechtkomen door bijvoorbeeld minimalisatie van het aantal daklandingen⁵/maximale dampterugwinning⁶, toepassing van walstroom en gebruik van eventueel benodigde restwarmte van nabijgelegen industrie. Het bepalen van het effect van het toepassen van walstroom voor binnenvaart- en zeeschepen is van belang omdat het MER zo laat zien in hoeverre emissies van luchtverontreinigende stoffen en geluidemissie door schepen te beperken is. De Commissie vindt het van belang om de positieve effecten van walstroom te bepalen, voordat deze maatregel om financiële redenen zou vervallen. Bij het

³ BREF = Best Available Techniques Reference document.

⁴ Zie ook het advies van de gemeente Westvoorne.

⁵ Zie bladzijde 7 van de Mededeling voor de uitleg van een daklanding.

⁶ Zowel van de normale bedrijfsvoering als bij het opvullen van tanks na daklandingen.

toepassen van walstroom mag worden uitgegaan van het percentage binnenvaart- en zee-schepen dat nu en op de langere termijn (uitgaande van realistisch scenario) geschikt is voor het toepassen van walstroom. Geef daarvoor een onderbouwing in het MER.

Ga bij de alternatieven naast de activiteiten die zijn beschreven in de Mededeling ook in op de toevoeging van additieven (soort en omvang van de additieven en de wijze van transport).

Aanlegkades

Op bladzijde 5 van de Mededeling staat dat het Havenbedrijf Rotterdam gelijktijdig met de bouw van de terminal kades gaat aanleggen. De Commissie constateert dat:

- de besluitvorming over de aanlegkades nog moet plaatsvinden;
- de aanlegkades noodzakelijk zijn voor de aan- en afvoer van minerale oliën en gerelateerde producten met zeeschepen;
- er een wederzijdse relatie bestaat tussen kades en de tank terminal.

De aanleg van de kades maakt daarom onderdeel uit van het MER. De aanleg van kades en de (cumulatieve) milieueffecten moeten daarom in het MER worden beschreven.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.

Ga voor de milieuaspecten na in hoeverre het nodig is om bij de effectbeschrijving ook rekening te houden met de nieuwe activiteiten of projecten in de omgeving. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die mogelijk in cumulatie met de alternatieven belangrijke milieugevolgen voor het studiegebied (kunnen) hebben. Als nog onvoldoende inzichtelijk is in welke mate deze activiteiten of projecten bijdragen aan de milieubelasting, dan kan dit beschreven worden middels een meest realistische/verwachte scenario en een "worst case"-scenario.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

Het MER moet de bestaande milieusituatie en de gevolgen van de alternatieven in beeld brengen, de Mededeling geeft hiervoor een goede opzet. In de volgende paragrafen geeft de Commissie in aanvulling op de Mededeling enkele aanbevelingen voor de uitwerking in het MER.

Maak bij de beschrijving van de milieugevolgen onderscheid tussen:

- de aanlegfase;
- de operationele fase, inclusief regulier onderhoud;

- storingen en groot onderhoud;
- calamiteiten.

Houd er bij de beschrijving van de milieueffecten rekening mee dat aangekoppelde schepen onderdeel uitmaken van de inrichting.

4.2 Veiligheid

Externe veiligheid

Ga bij de beschouwing over de externe veiligheid van de alternatieven in op:

- op- en overslag van de diverse producten;
- te treffen veiligheidsmaatregelen in het kader van effect- en risicobeperking;
- mogelijke domino-effecten ten gevolge van externe gevaarbronnen voor de terminal, bijvoorbeeld nabijgelegen bedrijven en windturbines.

Geef de effecten van een ongeval tijdens aanlanding, lossen en opslag van producten kwantitatief weer voor de alternatieven.

Ga bij de beschouwing over veiligheid ook in op incident scenario's en op welke wijze deze bestreden kunnen worden. Ga ook in op de relatie met bestaande rampbestrijdingsplannen op water en op land.

Direct naast de voorgenomen terminal ligt het cursus- en veiligheidstrainingsinstituut Falck. Dit is een beperkt kwetsbaar object. Er zijn plannen om dit bedrijf uit te plaatsen. Mocht er niet de zekerheid zijn dat Falck is uitgeplaatst voordat de terminal in gebruik genomen wordt, geef dan in het MER aan in hoeverre de veiligheidsrisico's acceptabel zijn bij het trainingsinstituut. Bij de verantwoording van het groepsrisico zal rekening gehouden moeten worden dat er o.a. in open water gezwommen/getraind wordt, hetgeen beperkingen oplevert voor de zelfredzaamheid.

Nautische veiligheid

Geef een indicatie van de routing en de hoeveelheid verkeersbewegingen (met name scheepvaart) ten gevolge van de alternatieven. Ga ook in op de effectiviteit van beveiligingen voor de nautische veiligheid en de restricties die de terminal kan veroorzaken voor ander scheepsverkeer in de omgeving.

Aangezien het totale risico van de voorgenomen activiteit bepaald wordt door het risico van de inrichting zelf en van het scheepstransport, moeten beide risicofactoren in de risicobeschouwing meegenomen worden. Geef aan welke maatregelen getroffen worden om (aanvaaringsrisico's) te beperken.

4.3 Lucht

Beschrijf de effecten van de terminal op de luchtkwaliteit. Neem ook de emissies van schepen mee op het relevante deel van de vaarroute en tijdens laden en lossen. Geef daarbij aan welke emissiefactoren worden gebruikt en hoe deze worden toegepast voor de verschillende scheepstypen en scheepsbewegingen.

Voor de vergelijking van de alternatieven is het noodzakelijk om de emissiebronnen en hun effecten op de luchtkwaliteit te beschrijven, ook onder de grenswaarden.

Kwantificeer voor de relevante alternatieven de verwachte bijdragen aan immissies van fijn stof (PM_{2,5} en PM₁₀) en NO₂ en indien relevant SO₂. Presenteer de resultaten voor zover relevant op een kaart. Kwantificeer daarnaast voor de alternatieven de verwachte bijdragen aan emissies van fijnstof, NO_x, vluchtige organische stoffen (VOS), en overige luchtverontreinigende stoffen waaronder zeer zorgwekkende stoffen.

Geef voor de alternatieven de totale emissie van VOS per jaar c.q. de piekemissies bij laden en lossen, bij operationele storingsen bijvoorbeeld in de dampverwerkingsinstallatie en de emissies bij de daklandingen weer.

Maak in het MER aannemelijk dat de alternatieven (inclusief de voorziene mitigerende maatregelen) realiseerbaar zijn binnen de luchtkwaliteitseisen van de Wet milieubeheer.

4.4 Geur

Presenteer de geurcontouren van 0,5 ouE als 98- en 99,99 percentielwaarde. Geef –indien van toepassing– op deze kaart de ligging van woningen en andere gevoelige bestemmingen binnen deze geurcontouren aan. Geef aan, zoals ook wordt aangegeven in de Mededeling, hoe aan maatregelniveau II uit het geurbeleid van DCMR kan worden voldaan en wat nodig is om aan maatregelniveau I te kunnen voldoen.

4.5 Geluid⁷

Werk dit onderdeel uit zoals aangegeven in de Mededeling. Ga tevens in of de geluidemissie en –immissie vanuit de inrichting voldoen aan het voor het kavel beschikbare geluidbudget. Zie ook § 4.7 van dit advies voor de effecten van geluid op natuur.

Ga specifiek in op mogelijke laagfrequent geluidemissie en –immissie. Laagfrequent geluid betreft geluid in het frequentiegebied tot circa 100 Hz. Laagfrequent geluid kenmerkt zich o.a. door de lage demping in de overdracht van de bron (zoals de schoorstenen van zeeschepen) naar de ontvangers. Bepaal de geluidemissie op basis van kentallen. Bereken de geluid–immissie met het akoestisch rekenmodel dat ook wordt toegepast voor de bepaling van de langtijdgemiddelde beoordelingsniveaus. Voor laagfrequent geluid gelden geen wettelijke grenswaarden. Beoordeel derhalve de rekenresultaten aan richtlijnen zoals de ‘Vercammen–curve’, die ook in de jurisprudentie wordt gehanteerd.

⁷ Zie ook het advies van de gemeente Westvoorne.

4.6 Gezondheid

De kwaliteit van de leefomgeving kan van invloed zijn op de volksgezondheid. Hierbij is vooral de (cumulatie van) luchtkwaliteit, geur, geluid en externe veiligheid van belang. Geef aan of, en indien van toepassing, hoeveel woningen en andere gevoelige bestemmingen binnen de diverse contouren voor NO₂, PM₁₀, geluid, geur en binnen de risicocontouren liggen. Geef aan wat de mogelijkheden zijn om de (cumulatieve) omvang van de blootstelling en daarmee de effecten op de kwaliteit van de leefomgeving te minimaliseren.

4.7 Natuur

Geef de beschermde natuurgebieden in het studiegebied aan op kaart en ga kort in op de grondslag van de bescherming. Beschrijf vervolgens de ingreep-effectrelaties die beschermde natuurwaarden (in de aanleg- en gebruiksfase) kunnen beïnvloeden. In de Mededeling worden geluid, licht en stikstofdepositie als storingsfactoren genoemd. De Commissie adviseert de geluidsaspecten nader te specificeren (geluid onder water, permanente geluidseffecten en piekgeluiden boven water) en ook in te gaan op de andere in § 3.1.1. van de Mededeling genoemde stoffen die in de omgeving kunnen neerslaan en aldus een (verzurend) effect kunnen hebben.

Natura 2000-gebieden

Ga na of de alternatieven gevolgen kunnen hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van de omliggende Natura 2000-gebieden, waaronder Voorne's Duin en Voordelta. Betrek daarbij ook de huidige staat van instandhouding van habitattypen en leefgebieden van soorten. Indien significante effecten niet op voorhand zijn uit te sluiten dan dient een Passende beoordeling te worden opgesteld. De Commissie adviseert uit het oogpunt van overzichtelijkheid om de Passende beoordeling als duidelijk herkenbare bijlage op te nemen in het MER. Beoordeel vervolgens of significante effecten zijn uit te sluiten, rekening houdend met cumulatie en externe werking. Hierbij kunnen (in de Passende beoordeling⁸) mitigerende maatregelen worden betrokken. In de Mededeling is aangegeven dat gebruik wordt gemaakt van het PAS. Breng met behulp van AERIUS de additionele depositie per Natura 2000-gebied in beeld (inclusief effecten in de aanleg en vervoersbewegingen). Ga vervolgens na of in het kader van het PAS nog ontwikkelruimte beschikbaar is.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Ga in op eventuele gevolgen van de alternatieven voor de wezenlijke kenmerken en waarden (natuurbeheertypen en daarmee verband houdende 'kwalificerende soorten' van het NNN, waaronder in ieder geval het NNN-gebied ten noordwesten van het Brielse meer (De Kleine Beer). Daarbij denkt de Commissie met name aan gevolgen voor de kwaliteit van het NNN-gebied door geluid, licht en/of (stikstof)depositie. De mogelijke gevolgen kunnen kwalitatief in beeld worden gebracht.

⁸ Indien mitigerende maatregelen bij de effectbeoordeling worden betrokken dan kan een Voortoets niet volstaan en is een Passende beoordeling nodig.

Beschermde soorten

Beschrijf de gevolgen voor de beschermde soorten in de aanlegfase en eindfase, indien mogelijk kwantitatief. Ga na of verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet⁹ overtreden kunnen worden, en wat de gevolgen kunnen zijn voor de (provinciale) staat van instandhouding. Indien verstoring van vogels in het broedseizoen voorkomen wordt door het terrein ongeschikt te maken, dan dienen de gevolgen daarvan (verlies leefgebied) voor de staat van instandhouding in beeld te worden gebracht.

4.8 Bodem en water

Werk de milieugevolgen voor de aspecten bodem en water uit zoals voorgesteld in de Mededeling. Besteed daarbij ook aandacht aan¹⁰:

- gescheiden rioolssystemen voor verontreinigd hemelwater, brandstoffen en chemicaliën om lozing en vermenging van water met brandstoffen en chemicaliën te voorkomen;
- de waterzuiveringssystemen;
- gevolgen van de alternatieven voor het waterbergend vermogen;
- beschrijf de maatregelen om de kans op oliespills zoveel mogelijk te beperken.

Presenteer in het MER beknopt welke maatregelen worden genomen om bij calamiteiten op de locatie de emissies naar (water)bodem en (oppervlakte)water te voorkomen dan wel te beperken. Beschrijf hierbij ook de oil spill contingency capaciteit en voor welke grotere incidenten op en nabij de terminal deze zal worden uitgevoerd.

4.9 Landschap en archeologie

Ten aanzien van de landschappelijke effecten adviseert de Commissie om met behulp van visualisaties/fotomontages aandacht te besteden aan het beeldveld vanaf de zuidelijke oevers van het Oostvoornse Meer, de kust van Voorne en Oostvoorne. Doe dit ook voor de nachtelijke situatie (uitstralend effect additioneel kunstlicht). Werk de archeologie uit zoals aangegeven in de Mededeling.

5. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieuinformatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

⁹ Op 1 januari 2017 treedt de Wet natuurbescherming (Wnb) in de plaats van de Flora- en faunawet (Ffw), de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Bij de soortenbescherming (tot 1 januari 2017 nog in de Ffw geregeld) wordt in de Wnb gewerkt met drie beschermingsregimes: voor soorten van de Vogelrichtlijn (alle inheemse soorten), soorten van de Habitatrichtlijn en een lijst met 'andere soorten'. De bescherming verschilt per regime. Voor deze eerste twee categorieën is informatie over de gevolgen voor de staat van instandhouding van belang voor de beoordeling van de toelaatbaarheid van de ingreep.

¹⁰ Zie ook het advies van Rijkswaterstaat.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: HES International B.V.

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben hun taak als bevoegd gezag gedelegeerd aan DCMR Milieudienst Rijnmond

Besluit: Diverse vergunningen waaronder een omgevingsvergunning

Categorie Besluit m.e.r.: C25

Activiteit: HES International B.V. wil een nieuwe terminal, de 'Hartel terminal' genaamd, bouwen en exploiteren in de Mississippihaven op de Maasvlakte1 te Rotterdam. Het Havenbedrijf legt de kades aan. De nieuwe terminal maakt de opslag van 1,2 miljoen m³ netto aan minerale oliën en gerelateerde producten mogelijk. De doorvoercapaciteit bedraagt circa 66 miljoen ton per jaar.

Procedurele gegevens:

Ter inzage van het voornemen: 27 oktober tot en met 8 december 2016

Advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 21 december 2016

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. dr. M.J. Brolsma

dhr. ir. J.A. Huizer

dhr. ing. H. van Niekerk

mw. drs. J.P. Siedsma (secretaris)

dhr. mr. C.Th. Smit (voorzitter)

dhr. ing. R.L. Vogel

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De informatie die ze van het bevoegde gezag heeft ontvangen, vormt het uitgangspunt van haar advies. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie de website op de pagina [Wat doet de Commissie in het hoofdstuk Advisering \(www.commissiener.nl/watbiedtdecommissie\)](http://www.commissiener.nl/watbiedtdecommissie).

Betrokken documenten:

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiener.nl projectnummer [3158](#) in te vullen in het zoekvak.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

